

Отримані дані свідчать про те, що з огляду на психічні особливості дітей чотирирічного і п'ятирічного віку, рівень їхнього володіння рідною мовою, що дошкільний вік – сенситивний період для вивчення іноземної мови, а чотирьох річний вік є оптимальним для початку занять, щоправда, з деякими застереженнями. Це обумовлено тим фактом, що вікові характеристики не завжди співпадали з практичними результатами отриманими нами під час тестування; частина дітей 4 року життя має досить високий рівень розвитку пізнавальних процесів. Взагалі розвиток завжди індивідуальний.

Література

1. Выготский Л.С. К вопросу о многоязычии в детском возрасте // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. Под ред. И.Ильясова, В.Я Ляудиса – М., 1968.
2. Красногорский Н.И. Труды по изучению высшей нервной деятельности человека и животных. – М. 1954. – Т 1. – 488 с.
3. Немов Р.С. Учеб. для студентов высш.пед.учеб.заведений: В 3-х кн. Кн.3: Психодиагностика. 3-е изд. – М.: ВЛАДОС, 1998. – 632 с.

*Сембрат А.Л., Шапран О.І.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ СУЧАСНОЇ ГІМНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Нове ХХІ століття вимагає якісно нової освіти, побудованої на основі сучасних ідей, концепцій, технологій. Нововведення в освітній галузі в останній час групуються в цілісну систему, яка має назву "інноваційна педагогіка". У доповіді міністра освіти і науки України В.Кременя на другому Всеукраїнському з'їзді працівників освіти наголошується, що основне "наше завдання – зробити інноваційний тип освіти визначальним" [1; 4]. Розв'язання стратегічно важливих проблем сучасності неможливе без системної фундаменталізації навчального процесу в школах нового типу, в яких експериментальне апробуються чи впроваджуються інноваційні педагогічні ідеї, теорії, технології, методики.

Нині у нових історичних умовах відроджуються такі спеціалізовані навчальні заклади як гімназія. Гімназія – середній загальноосвітній навчальний заклад, звичайно з яскраво вираженим гуманітарне – філологічним ухилом. "Сьогодні гімназія – навчальний заклад, який здійснює освітній процес, реалізує загальноосвітні програми середньої (повної) загальної освіти, даючи, як правило,

учням загальну середню гуманітарну освіту поглибленого типу з вивченням двох-трьох іноземних мов, стародавніх мов, античної й зарубіжної літератури, історії мистецтв" [2; 69]. Гімназії приймають здібних і найбільш підготовлених дітей до засвоєння загальноосвітніх програм поглибленої гуманітарної освіти у віці 6-7 і 10-11 років згідно зі статутом гімназії на основі конкурсного відбору. Хоча цей заклад призначений для обдарованих учнів, навчаються в ньому, за висновками психологів, більшість звичайних дітей із збереженим інтелектом. Звичайно, в гімназіях програма дуже перевантажена і учні вчаться із шкодою для свого здоров'я та духовного розвитку, що спричиняє відразу до навчання. Ці недоліки організації системи навчання в гімназіях необхідно обов'язково виправляти, орієнтуючись на досвід передових навчальних закладів відповідного рівня в Україні та за кордоном.

Для такого інноваційного закладу освіти, як гімназія, принципово важливим є характер процесу його становлення. Як показує досвід, більшість навчальних закладів нового типу пішли шляхом застосування найпрогресивніших освітніх моделей, розроблених раніше. Найбільш вдалий підхід до вибору моделі і визначає рівень інноваційності навчального закладу, який зростає в умовах сформованої потреби та інтенсивного розвитку. Тому викликає інтерес аналіз моделей організації системи навчання в гімназіях за кордоном.

В сучасних умовах діють різні моделі гімназійної освіти в Європі. Та, незважаючи на відмінності, одне залишається незмінним: європейська гімназія - це престижний тип середньої школи, що протягом століть володіє монополією у підготовці майбутнього студентського потенціалу.

Узагальнення результатів зарубіжного досвіду гімназійної освіти свідчить, що гімназія – це повна середня школа, що існує на базі початкової, або неповної середньої школи з терміном навчання відповідно від 2 до 9 років. Європейська гімназія характеризується більш ранньою освітою учнів, в основному з 10-ти років. У Швеції, Греції, Швейцарії, Югославії, Угорщині, Болгарії термін навчання в цих закладах становить 2-4 роки. Для гімназії є характерним загальноосвітнє і гуманітарне спрямування освіти [5]. При всьому розмаїтті європейських гімназій можна виділити декілька типів цих навчальних закладів: ***типова, профільна і інтегрована гімназія***.

Типові гімназії – самостійні навчальні заклади, що працюють за єдиним навчальним планом; на старшому ступені навчання в них диференціюється. Учням пропонуються різні напрями навчання, в основі яких гнучке поєднання обов'язкових, профорієнтаційних і факультативних курсів (німецька гімназія).

Профільні гімназії спеціалізуються з однієї (педагогічні, економічні, музичні) або декількох галузей знань (реальні, гуманітарні, фізико-математичні).

Інтегровані гімназії залежно від можливостей і запитів гімназистів пропонують декілька варіантів освіти: неповна середня, повна середня, середня спеціальна, початкова професійна (шведська гімназія) [3].

У зарубіжних гімназіях значну увагу приділяють старшому ступеню навчання, на якому безпосередньо здійснюється "з'єднання" з вищою школою. Вивчення нормативних документів свідчить про періодичні реформування старшого ступеня гімназій, модернізацію змісту освіти, форм і методів навчання, їх пристосування до вимог вищої школи.

При вивченні зарубіжного досвіду не можна не звернути увагу на ті важливі риси, які по суті гарантують її високу якість. Так, на гуманітарних відділеннях гімназій введено спецкурс з інформатики, економіки, обчислювальної техніки, нерідко дається початкова професійна підготовка з того чи іншого фаху з урахуванням потреб регіону. В навчальних планах природничих відділень значну увагу приділяють вивченню іноземних мов, до обов'язкових предметів віднесено історію культури, мистецтва, релігії. У гімназіях ретельно обираються із декілька можливих варіантів оптимальне співвідношення математичної, природничої, гуманітарної та інших складових змісту освіти, щоб уникнути перевантаження учнів. Орієнтація на енциклопедичну освіту – ось провідна ідея європейської і світової політики в галузі гімназійної освіти.

При вступі до гімназії учні проходять через конкурс документів про закінчення попереднього ступеня освіти та співбесіду. Такий підхід спрямований на відбір працьовитих і здібних, які зможуть продовжити навчання у вищому навчальному закладі. Протягом усіх років навчання з учнями проводять співбесіди, спрямовані на визначення їхніх професійних інтересів. Для цього в багатьох гімназіях поряд з психологами працюють кваліфіковані фахівці -консультанти з профорієнтації. Орієнтація гімназії на цільову підготовку студентського контингенту для вищої школи здійснюється шляхом забезпечення вузівських форм і методів оцінювання і контролю знань. Слід зазначити, що цільова підготовка молоді у східноєвропейських гімназіях має, як правило, цілеспрямований характер, здійснює підготовку до навчання в конкретних вузах і на певних факультетах. У Західній Європі і скандинавських країнах значно більше вузів, в які може вступити випускник гімназії. На наш погляд, західноєвропейський варіант гімназії має більші переваги, оскільки дає випускнику реальне право вибору, не обмежує його орієнтацію на будь-який конкретний вуз. Водночас навчально-виховний процес у середній школі не спрямовується на певний профіль і специфіку вузу.

Високу якість передуніверситетської школи в багатьох зарубіжних країнах забезпечується обгрунтованими актуальними навчальними програмами й підручниками. Вивчення зарубіжного досвіду, створення гімназійних програм та підручників має винятково важливе значення. На нашу думку, нині необхідно творчо переосмислити європейський досвід і активніше впроваджувати позитивне.

Так, викладачі Софійського університету (Болгарія) одночасно працюють учителями гімназій. Вони мають змогу безпосередньо на практиці апробувати основні методики, педагогічні технології, покладені в основу науково-методичного забезпечення навчального процесу. Як бачимо, структура і основні методи діяльності надзвичайно різноманітні.

Однак, незважаючи на таку різноманітність у Німеччині шукають шляхи удосконалення гімназії, навіть створена модель загальноєвропейської гімназії. Наприклад, в п'яти гімназіях Баварії проводився експеримент, метою якого було впровадження нової моделі "європейської гімназії", у якій передбачалось вивчення іноземних мов і посилення уваги до природничих дисциплін [4]. До особливого ядра навчальних дисциплін відносяться предмети математичного і природничих циклів: математика з 5 по 11 класи (курс поділяється на 4 години в 9-Ю-тих, по 5 годин – в 11-тих класах), фізика (по 2 години в 8-9 класах і по 3 години в 10-11 класах), хімія – по 3 години на тиждень в 9-І 1-тих класах; дві обов'язкові іноземні мови. Як правило, перша – англійська в 5-11 класах, друга в 7-11 класах – французька чи латинська. Навчальні плани дають змогу сформувати фундамент знань, активно використовувати методи проблемного навчання. На цьому в подальшому будується університетська освіта і спеціалізація. У гімназіях з математичним і природничим нахилом вивченню рідної мови та сучасних іноземних мов завжди надавалося велике значення. У Вюрцбургській гімназії (Німеччина) рекомендують за вибором вивчення іноземних мов, які орієнтовані не тільки на повідомлення мовних знань і розвиток комунікативних здібностей учнів, а й на надання допомоги учням в опануванні важливими літературними джерелами, у вивченні культури тієї чи іншої країни. Складовою інтенсивного вивчення іноземних мов в гімназії є дві сучасні мовні лабораторії, допоміжні лінгвістичні курси. Німецькі педагоги мають зв'язки зі школами Шотландії, Франції, США, обмінюються учнями зі школами Канади, Австрії на навчальний рік або на чверть року. Для поглибленого вивчення предметів, особливо для талановитих дітей, пропонуються модулі за вибором у різноманітних робочих групах як для молодших так і для середніх курсів навчання, вводяться робочі методики з фізики, біології, хімії. Гімназія має постійні зворотні зв'язки з різними факультетами Вюрцбургського університету. Це дає змогу гімназістам використовувати спеціальні університетські бібліотеки. Вони відвідують лекції, здійснюють спільні екскурсії в спеціальній університетській лабораторії, знайомляться з методикою наукового дослідження, використовують фізичні та хімічні прилади лабораторій [4].

Проаналізувавши систему гімназійного навчання в Європі, можна зробити такий висновок: гімназії у більшості країн Східної і Західної Європи вважаються вищим ступенем загальноосвітньої школи; у зарубіжній педагогічній теорії і

шкільній практиці немає єдності у завданнях, змісті і структурі гімназії, головним чинником виступають традиції, які склалися в системі освіти тієї чи іншої країни;

нова модель "європейської гімназії" орієнтована на вивчення іноземних мов та природничих дисциплін; із декілька можливих варіантів ретельно обирається оптимальне співвідношення математичної, природничої, гуманітарної та інших складових змісту освіти, щоб уникнути перевантаження учнів; гімназія має постійні зворотні зв'язки з різними університетами; західноєвропейський варіант гімназії має більші переваги, оскільки дає випускнику реальне право вибору, не обмежує його орієнтацію на будь-який конкретний вуз.

З огляду на сказане, вважаємо, що українська гімназія ще молодий навчальний заклад, який повинен пов'язувати свій розвиток із нововведеннями та набуттям кращого зарубіжного досвіду при дбайливому збереженні національної самобутності. Адже саме розвиток інноваційних навчальних закладів сприятиме відродженню інтелектуального потенціалу України, створенню в суспільстві атмосфери сприяння освіті, залучення до її потреб усіх державних і громадських установ.

Література

- 1 Кремень В.Г. Доповідь на другому Всеукраїнському з'їзді працівників освіти // Освіта України. – № 47. – 12.10.2001. – С.4 – 5.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Нові технології навчання і виховання у сучасній зарубіжній школі. – К., 1998. – С.7-31.
4. Писарева Л.И. Организация внутришкольного управления в Германии / Педагогика. – 1997. – № 6. – С. 18-21.
5. Ятченко А.Д. Тенденція розвитку освіти в сучасному світі та основні напрямки освітньої реформи в Україні. – К., 1994. – С. 62-68.

*Сергієнко В.П.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЄДНОСТІ ФУНДАМЕНТАЛЬНОСТІ І ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В МЕТОДАХ, ФОРМАХ І ЗАСОБАХ НАВЧАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИКИ У ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Виходячи з вимог до вчителя фізики – випускника педагогічного вузу – сформульованих у його кваліфікаційній характеристиці [1, С.15–20], ми